

Erken Çocukluk Dönemi Bilişsel Gelişim

Doç. Dr. Neslihan G. Karaman

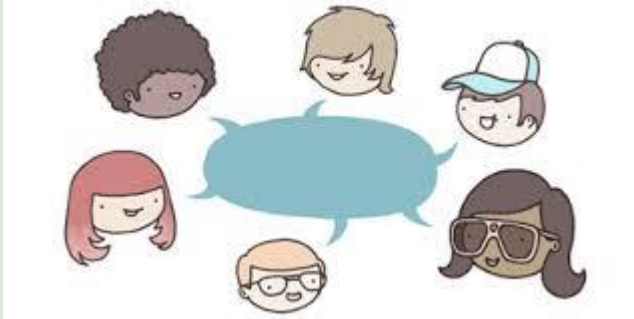
Piaget İşlem Öncesi Dönem

- Evre yaklaşık **2-7yaş** arasını kapsamaktadır.
- Bu dönemde çocuklar dünyayı **kelimeler, imgeler ve çizimlerle** ifade eder.
- Kavramlar oluşturup, basit mantıksal ilişkiler kurmaya başlarlar.
- Çocuğun bilişsel dünyası, **benmerkezcilik ve inançları** tarafından yönetilmektedir.
- Çocuğun önceden sadece fiziksel olarak yapabildiklerini zihinsel anlamda da yapabilmeyi becerir.
- İşlem öncesi düşünce davranışlarla oluşturulmuş olanları **zihinsel olarak yeniden yapılandırma** becerisidir.
- **Sembolik işlev** ve **sezgisel düşünce** olarak iki alt evresi vardır

Sembolik İşlev Alt Evresi

- İşlem öncesi evrenin 2-4 yaş arasında gerçekleşen ilk evresidir.
- Çocuklar görmedikleri nesnenin zihinsel temsilini yapabilir.
- Dilin kullanımını başlar
- **Mış gibi oyunlara** katılırlar.
- Gerçek ile hayal arasındaki ayrımı yapamadıkları **sihirli düşünce** görülür.
- Akranlarıyla birlikte değil **paralel olarak oynadıkları** görülür.
- Akranlarıyla beraber birbirlerini dinlemeden **toplu monolog** şeklinde konuşurlar.

Sembolik İşlev Alt Evresi

Benmerkezcilik

- Kişinin kendi bakış açısıyla, başkasının bakış açısı arasındaki farkı kavrayamamasıdır.
- 3 dağ görevinde benmerkezcilik incelenebilir.
- Çocuk bu dönemde **kendi en sevdiği** yemeğin herkesin seveceğini düşünebilir.
- Arkadaşının ağladığını görünce **kendi en sevdiği oyuncuğun** arkadaşına da iyi geleceğini düşünebilir.

MINE!

Sembolik İşlev Alt Evresi

Canlandırıcılık (Animizm)

- Cansız nesnelere canlı varlıklar gibi olabileceğine ilişkin inanç
- “Ağaç yaprağı itti ve yaprak düştü” “Kaldırım beni kızdırdı ve beni yere düşürdü”
- Bu dönemde çocukların resmi oldukça yaratıcıdır

Sezgisel Düşünce Alt Evresi

- Bu dönemde ilkel akıl yürütme stratejileri kullanırlar
- Her türlü sorunun cevabını bilmek isterler.
- Yaşadığı dünya hakkında kendi düşüncelerini geliştirmeye başlar ancak bu düşünceler hala basit düzeydedir.
- Gerçekleştiğini bilse bile göremediği etkinlikleri anlamda güçlük çekebilir.
- Kafasında kurduğu düşünceler gerçekliğe çok az yakındır.
- “peki ya şöyle olsa” sorularını yanıtlamakta güçlük çeker.

Sezgisel Düşünce Alt Evresi (sınırlılıklar)

- Odaklanma, dikkatin sadece bir noktada toplanıp diğerlerini göz ardı etmesidir.
- **Odaklanma** çocukların çoğunlukla bir nesne ya da durumun şeklini değiştirilmesinin, o nesne ya da durumun temel özelliklerini değiştirmeyeceğinin bilincinde olunması anlamına gelen **korunum kavramının olmamasına eşlik eder.**
- Çocuklar bu dönemde, sıvı, şekil, sayı, genişlik ve alan korunumunda başarısızdır

Sezgisel Düşünce Alt Evresi (sınırlılıklar)

Sıvı korunumu

Sezgisel Düşünce Alt Evresi (sınırlılıklar)

Baştaki görünüm

Uygulama

Sayı

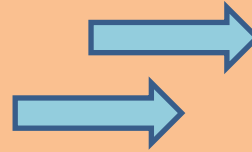
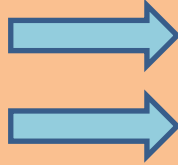
Hangi sırada daha fazla nesne var

Şekil

İkisi de eşit miktarda mı?

Uzunluk

İkisi eşit uzunlukta mı?

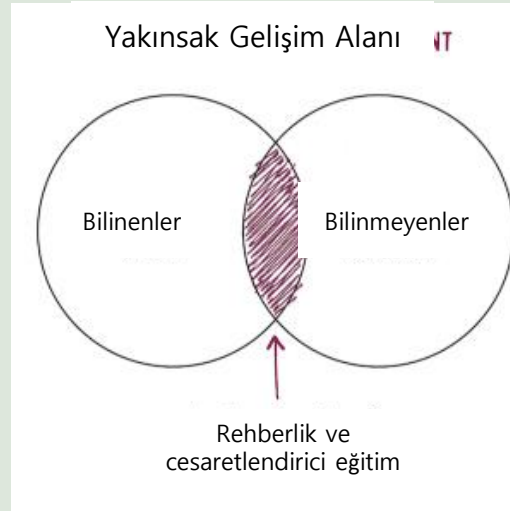
Sosyokültürel Kuram (Vygotsky)

- Piaget'in kuramındaki gibi çocukların kendi bilgi, anlayışlarını aktif olarak yapılandırdıkları vurgulanmıştır.
- Çocuğun sosyal bir varlık olduğu vurgulanır
- Çocukları düşünce ve anlama yollarını sosyal etkileşimleri yoluyla geliştirirler
- Bilişsel gelişimleri toplum tarafından onlara sağlanan araçlara bağlı olarak gelişir.
- Zihinleri yaşadıkları kültürel bağlam içerisinde şekillenir.

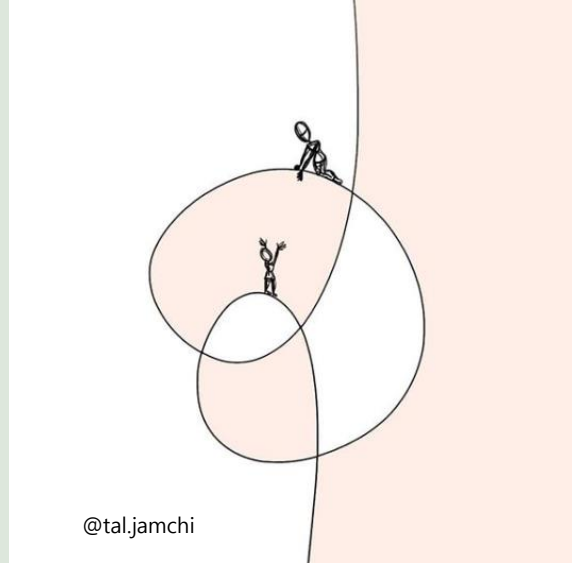
Yakınsak Gelişim Alanı(YGA)

- YGA çocuğun yalnız başına yapmakta zorlanacağı ama yetişkinlerin ya da onlardan daha yetenekli çocukların rehberliği ve yardımıyla öğrenebileceği görevler aralığıdır.
- YGA çocuğun olgunlaşma sürecinde sahip olduğu bilişsel becerileri ve ondan daha yetenekli birinin yardımıyla başarabileceklerini kapsamaktadır.

Scaffolding (Destek olma)

- YGA kavramı ile ilişkilidir.
- Verilen desteğin düzeyindeki değişim anlamına gelir
- Rehberlik eden kişi çocuğun o andaki performansına göre destek verir.
- Çocuğun yeterliliği artıkça destek miktarı aşamalı bir şekilde azalır.

Dil ve Düşünce

Vygotsky'e göre dilin kullanılma amaçları

- İletişim kurmak
- Problem çözmek
- Planlama yapmak
- Rehberlik etmek
- Kendi davranışlarını gözlemlemek

Vygotsky dilin bu kullanımını **özel konuşma** olarak adlandırmıştır.

Dil ve Düşünce

- Dil ve düşüncenin başlangıç olarak birbirinden bağımsız gelişir daha sonra birleşir.
- Tüm zihinsel işlevlerin dışsal ya da sosyal başlangıç noktaları vardır.
- Çocuklar dışsal olarak dile maruz kalır ve kullanır sonradan içsel konuşmaya geçerler
- İçsel konuşmaya geçiş 3-7 yaşlarında olur ve kendi kendine konuşmayı içerir.
- Kendi kendine konuşma bir süre sonra çocuğun içsel doğası haline gelir ve sözcüklere dökmeden eyleme geçebilmeye başlar
- Bu beceriyi kazandıktan sonra benmerkezci konuşma içsel konuşma olarak içselleştirirler ve bu da onların düşüncesi olur.

Piaget

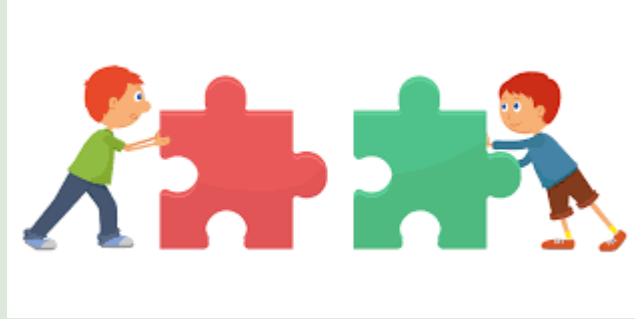
Vygotsky

Sosyokültürel Yapı	Zayıf vurgu	Güçlü vurgu
Yapısalcılık	Bilişsel yapısalcı	Sosyal yapısalcı
Evreler	Evrelere güçlü vurgu	Genel bir gelişim evresi anlayışı yoktur
Anahtar Süreçler	Şema, özümsem, uyum sağlama, korunum, işlemler, sınıflama	Yakınsak gelişim alanı, dil, diyalog, kültürün araçları
Dilin Rolü	Dilin rolü küçüktür, biliş dili yönetir.	Büyük role sahip, düşünceyi şekillendirir
Eğitim Görüşü	Eğitim çocuğun hali hazırda ortaya çıkmış bilişsel becerlerini belirginleştirir	Eğitim merkezdedir, kültürün araçlarının öğrenilmesine yardım eder
Öğretim Uygulamaları	Öğretmen burada da yönetici değil bir kolaylaştırıcı ve rehberdir.	Öğretmen yönetici değil, bir kolaylaştırıcı ve rehber konumundadır

Bilgi İşleme Süreci

- Çocukların bilgiyi nasıl işlediği ile ilgilendir.
- Çocukların çevreye **dikkat etme, hatırlama, yöntemler geliştirme ve sorun çözme, kendi ve başkalarının zihinsel süreçlerini anlama becerilerini** geliştiren ve sınırlayan nelerdir

Dikkat

- Dikkat, zihinsel bir uğraşın seçili bilgiye odaklanmasıdır.
- Dikkat gösterme becerisi özellikle okul öncesi dönemde artmaktadır
- Okul öncesi çocuklarının dikkatlerini kontrol etme ve sürdürme becerisi okula hazırlaşıla ilişkilidir.
- Dikkat sadece akademik beceriler değil sosyal becerilerin gelişimi ile de ilişkilidir
- Özellikle **yönetici dikkat** ve **sürekli dikkat** boyutlarında gelişme gösterirler

Dikkat

Yönetici Dikkat

- Etkinlik planlaması
 - Amaçlar üzerinde dikkatin bölüştürülmesi
 - Hatayı fark etme ve düzeltme
 - Görevler üzerinde gözlem yapma
 - Zor ya da anlaşılması güç durumlara başa çıkma
- **Sürekli dikkat** , bir nesne, görev, etkinlik ya da çevresel bir durumla kurulan kapsamlı ve bunlara yönelik odaklanmayı gerektiren birlikteliktir.

Dikkat

- Sürekli dikkat ve yönetici dikkatteki gelişmelerin yanı sıra dikkati kontrol etme becerisi iki açıdan hala eksiktir

1) Dikkat çekiciliğe karşı uygun boyutlar:

- Okulöncesi dönemdeki çocuklar, görevi yerine getirmek ya da sorunu çözmekle ilgili olmasa dahi, göz çarpan uyarıcıya dikkat etme eğilimi gösterir
- 6-7 yaşlarından sonra çocuk, sorunun çözümüne ilişkin uygun boyutlara daha fazla dikkat etmeye başlar.
- Dikkatin bu alanındaki gelişim sayesinde dikkate ilişkin bilişsel kontrol sağlanır ve çocuk daha az dürtüsel davranır

Dikkat

- Sürekli dikkat ve yönetici dikkatteki gelişmelerin yanı sıra dikkati kontrol etme becerisi iki açıdan hala eksiktir

2) Planlı olma

- Dikkati sistematik bir şekilde yönlendirme becerisidir.
- Okul öncesi çağındaki çocuklar iki resmin aynı olup olmadığını gelişigüzel bir karşılaştırma yaparak bulmaya çalışırken ilkokul çağında, resimler arasındaki farklı detayları sistematik bir şekilde karşılaştırırlar

Bellek

Bellek zamanla beraber bilginin akılda kalışıdır

Kısa Süreli Bellek

- Kısa süreli bellekte bilginin tekrarlı kullanımı olmazsa kişi o bilgiyi 30 saniye kadar bellekte tutar.
- Bilginin tekrarı bilgiyi kısa süreli bellekte daha uzun süre tutulmasını sağlar
- Kısa süreli bellek kapasitesi erken çocukluk döneminde artmaya başlamıştır.
- Bellek kapasitesinin yaşla birlikte gelişimi **bilginin daha fazla tekrar edilmesi** ve **bilginin işleme hızındaki artış** ile ilişkilidir.

Zihin Kuramı

- Zihin kuramı çalışmaları çocukları “insanların düşünceleri, duyguları ve söylediklerini açıklamaya ve öngörmeye ve anlamaya çalışan kişiler” olarak görmektedir.
- Zihin kuramı çocukluk boyunca gelişimini sürdürür

Algılar

- 2 yaşına geldiğinde ocuk kendi gözü önündekilerin başka bir kişinin gözü önündekilerden farklı görüldüğünü fark eder

Zihin Kuramı

Duygular

- Okulöncesi dönemde çocuk olumlu ve olumsuz duygular arasındaki farkı ayırt edebilir

İstekler

- Yeni yürüyenler insanların bir şey istediklerinde onu elde etmek için çabaladığını fark eder.
- 2-3 yaş arasındaki çocuklar isteklerin eylemlerle ve basit duygular ile ilişkili olduğunu kavrarlar.
- Çocuklar isteklerle, düşünme ve bilme gibi bilişsel durumlardan daha sık ve erken bir zamanda ilgilenmeye başlarlar
- 18 aylıkken kendi yemek seçimlerini başkalarınıninkiyile uyuşmayabileceğini anlarlar.

Zihin Kuramı

- 3-5 yaşları arasında çocuklar zihnin nesne ve durumları doğru ya da yanlış olarak temsil edebileceği düşüncesine sahip olurlar
- Çocukların büyük bir çoğunluğu 5 yaşına geldiklerinde insanların yanlış inançları olabileceğini kavramış olurlar.
- 5-7 yaşlarında çocuklar insanların davranışlarının onların duygu ve düşüncelerini yansıtmaması gerektiğini kavramaya başlar .
- Orta ve ileri çocukluğa kadar çocuklar zihni, bilgiyi aktif şekilde yapılandıran bir mekanizma ya da bilgiyi işleme merkezi olarak görmez.
- Orta ve ileri çocukluğa doğru bir durumun başka yorumlara açık olduğunu kavrar.

Zihin Kuramı

Bireysel Farklılıklar

- Ana-babalarıyla duyguları üzerinde konuşan çocukların zihin kuramı görevlerinde daha başarılı oldukları bulunmuştur.
- -Mış gibi oyun oynamak zihin kuramı görevlerinde başarıyı artırmaktadır.
- Planlama gibi yürütücü işlevlerin gelişmesi de zihin kuramı ile ilişkilidir.

